

Lisa 3. Uurimistöö koostamise juhend

1. Ettevalmistus uurimistöö koostamiseks

- (1) Õpilasuurimuse ja praktilise töö ettevalmistamiseks läbib õpilane uurimistöö aluste kursuse, mis annab teadmised teadusliku uurimistöö olemusest, meetoditest, etappidest, struktuurist, vormistamisest ning kaitsmisest. Kursus koosneb auditoorsetest tundidest, iseseisvast tööst ja individuaalsest juhendamisest. Kursuse läbimine on eelduseks töö kaitsmisele lubamiseks.
- (2) Uurimistöö kursuse jooksul valib õpilane uurimistöö teema ja juhendaja.
- (3) Uurimistöö teema peab olema originaalne ja aktuaalne. Teema valimisel tuleb õpilasel arvestada oma huve ja võimeid, teemakohase kirjanduse ja sobiva juhendaja olemasolu.
- (4) Juhendaja valikuks on kooli poolt õpilastele koostatud „juhendajate pank“, kuid õpilane võib juhendaja valida ka omal käel. Kui juhendaja on koolist väljastpoolt, peab õpilasel olema ka koolipoolne juhendaja. Soovitusi uurimistöö juhendaja leidmiseks võib küsida uurimistöö kursuse juhendajalt ja õppejuhilt.
- (5) Uurimistöö kursuse lõpuks esitab õpilane oma uurimistöö kavandi (lisa 2.1.) uurimistöö kursuse läbiviijale, kes kannab uurimistöö andmed kooli andmebaasi.
- (6) Koos juhendajaga koostab õpilane uurimistöö protokoll (lisa 2.2.) ja jälgib oma tegevustes selles kokkulepitut.

2. Õpilase ja juhendaja ülesanded

- (1) Juhendaja ülesanne on aidata õpilasel omandada akadeemilise teksti kirjutamise oskus. Juhendaja ei tohi õpilase eest tööd kirjutada, ega parandada kirjavigu.
- (2) Õpilane võib juhendajalt küsida nõu nii sisulistes küsimustes – millest ja mida kirjutada, ja vormilistes küsimustes – kuidas kirjutada ja vormistada.
- (3) Juhendajalt võib töö kirjutamisel või tööprotsessis küsida tagasisidet ka konkreetsetes küsimustes, kui tekib olukord, mida õpilane ei oska ise lahendada. Kui õpilase ja juhendaja koostöö ei ole edasiviiv, võib kaaluda juhendaja vahetamist.
- (4) Täpsemalt on õpilase ja juhendaja rollid toodud välja tabelis.

Õpilane	Juhendaja
Valib oma huvidest lähtuva töö teema, sõnastab pealkirja ja eesmärgi.	Aitab valida ja täpsustada töö teema.
Valib juhendaja ja hoiab juhendajat perioodiliselt kursis oma töö protsessiga.	Aitab määratlada töö eesmärgi ja ülesanded, kavandada töö ülesehitust ja tööprotsessi ajakava.
Koostab uurimistöö kavandi ja tegevusplaani.	Kontrollib töö valmimist osade kaupa ja ajakavast kinni pidamist. Tutvustab uurimistöö vormistamise juhendit ja jälgib töö valmimist nii sisuliselt kui vormistuslikult.
Tutvub teemakohase kirjanduse ja allikatega, et saada ülevaade uurimisvaldkonnas varem uuritust. töötab välja oma uurimistöö metoodika.	Soovitab teemakohast kirjandust ja allikaid.
Analüüsib materjali sisuliselt.	Vajadusel soovitab konsultante või kaasujuhendajaid ning teavitab neid nõuetest uurimistöö teostamisele ja vormistamisele.
Kogub andmeid, viib läbi katseid või teostab töö praktilise osa.	
Vastutab praktilise töö teostamiseks vajalike ressursside eest.	
Analüüsib tulemusi ja teeb neist järeldused.	
Koostab uurimistöö kirjaliku osa, võõrkeelse resümee ja kasutatud allikate loetelu.	Tutvub uurimistööga enne selle lõplikku vormistamist, juhib tähelepanu töö sisulistele ja vormistuslikele puudustele ning annab soovitusel korrektiivide tegemiseks.
Vormistab töö nõuetele vastavalt.	
Vastutab esitatud andmete õigsuse eest.	
Valmistab koos juhendajaga uurimistöö kaitsekõne.	Hindab õpilase tööprotsessi ja esitab eksamikomisjonile kirjaliku hinnangu uurimistöö kohta.
Kaitseb töö kaitsmiskomisjoni ees.	Osaleb uurimistööde kaitsmiskomisjoni töös.

3. Nõuded töö sisule

- (1) Õpilasuurimuse kirjaliku kokkuvõtte minimaalne pikkus on 20 lehekülge (sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte), praktilise töö kokkuvõtte (sissejuhatus, põhiosa, kokkuvõte) ja õpilasfirma aruande minimaalne pikkus on 10 lehekülge.
- (2) Uurimistöö, praktiline töö või õpilasfirma kokkuvõtte esitatakse kooli õppejuhile elektroonselt (PDF-failina).
- (3) Kui õpilase eesti keele oskus on töö kirjaliku osa koostamise ajal alla B2 taseme, siis kirjutab õpilane töö ukraina keeles või inglise keeles (vastava keeletaseme korral). Ukraina või inglise keeles kirjutatud kirjaliku osa koostamise puhul on võõrkeelne resümee eesti keeles.
- (4) Uurimistöö on autori originaallooming, mis ei põhine juba olemasolevate materjalide ümberkirjutamisel. Uurimistöö sihtiks on uued, autori töö käigus saadud andmed, nende analüüs ja järeldused ning kirjalik kokkuvõte. Uurimistööle tuleb anda pealkiri, mis on võimalikult täpne ja informatiivne.
- (5) Uurimistöö esimene suurem etapp on töö allikatega. Allikateks võivad olla kirjandus (kirjandusteosed, artiklid, retsensioonid), kirjalikud materjalid (dokumendid, seadused, käsikirjad, kirjavahetus), andmebaasid ja veebilehed (arhiivid, elektroonilised andmebaasid, e-kirjavahetus, elektroonilised väljaanded ja artiklid), audiovisuaalsed allikad (fotod, heli- või videosalvestised) jm. Allikatest märkmeid tehes on kasulik viited endale kohe üles märkida, sest nende leidmine hiljem võib kujuneda ajamahukaks.
- (6) Töö koostamine ja selle raames kogutud isikuandmete töötlemine toimub kooskõlas teaduseetikaga. Küsimustikud on üldjuhul anonüümsed, v.a. juhtudel, kus on äärmiselt oluline teada vastaja isikut. Intervjuu puhul vastajate nimed on teada ainult töö autorile ja tema juhendajale. Enne intervjuud küsitakse andmete kasutamise nõusolekut. Kõik uurimistulemused

esitatakse töös isikustamata nii, et pole võimalik siduda tulemuste kirjeldus konkreetse inimesega.

3.1 Õpilasuurimuse kirjaliku osa ülesehitus

1) Tiitelleht ja pealkiri

Uurimistöö tiitellehel on järgmised andmed:

- õppeasutuse täielik nimetus;
- töö pealkiri;
- töö liik;
- koostaja ees- ja perekonnanimi ning klass;
- juhendaja ees- ja perekonnanimi;
- töö valmimise koht ja aasta

2) Autorideklaratsioon

Tiitellehe pöördel on autorideklaratsioon. See on töö autori allkirjaga kinnitus, et töö on tehtud iseseisvalt, seda ei ole varem esitatud ning teiste autorite poolt loodud materjalidele on autor oma töös viidanud.

3) Sisukord

Sisukord annab ülevaate töö ülesehitusest, sisaldab kõikide peatükkide ja alapeatükkide täpse pealkirja ja vastava lehekülje numbri.

4) Sissejuhatus

Sissejuhatuses põhjendab autor teema valikut. Põhjenduse parimaks viisiks on sisuline argumentatsioon, mitte kellegi kolmanda arvamusele apelleerimine. Teema valiku põhjendusest tuleneb laialdasemat huvi pakkuv uurimisprobleem ehk miks on vaja antud uurimust läbi viia ja miks see on aktuaalne. Esitatakse lühidalt, mis on uuritava teema kohta teada, mida on varem uuritud. Sõnastatakse töö eesmärk: millisele küsimusele otsitakse vastust või lahendust või mida soovitakse tõestada või ümber lükata. Eesmärk peab olema töö raames saavutatav. Sõnastatakse uurimisküsimused, selgitatakse töö ülesehitust ja metoodikat.

5) Töö põhiosa on uurimuslik osa, kus on toodud uurimisküsimused, metoodika, tööprotsess, tulemused, järeldused.

Uurimistöö põhiosa koosneb teoreetilisest (refereerivast) ja uurimuslikust osast, milles on:

- analüüsiv ülevaade teemakohastest allikatest ja probleemist;
- uuritava teema ja varasemate uuringute kirjeldus;
- andmete kogumise protsess ja töötlemise meetodid ning andmete usaldusväärsuse hinnang;
- arutlev tulemuste analüüs, interpretatsioon ja järeldused.

6) Peatükid: pealkirjade puhul tuleb jälgida, et need oleksid võimalikult konkreetsed ja informatiivsed.

Töö refereerivas osas seletatakse lahti teema mõistmiseks vajalikud mõisted. Selgitatakse ajaloolist tausta, kui see on uuritava teema puhul oluline. Antakse ülevaade olulisematest varasematest uurimustest ja nende tulemustest. Refereeriv osa tehakse enne uurimuslikku osa, sest see loob vajaliku taustainformatsiooni uurimuslikule osale. Refereeriv osa toetub teiste autorite töödele ja seetõttu on selles oluline korrektne viitamine.

Metoodika peatükis kirjeldatakse võimalikult põhjalikult uuringu läbiviimise käiku. Kirjeldatakse uuritavat valimit, objekti vm ning uurimismeetodit (intervjuu, vaatlus, päevik, tekstianalüüs, mõõtmine, eksperiment, ankeetküsitlus vm), andmete kogumist, andmete analüüsimist ja muid uuringu läbiviimise aspekte. Küsitluse ankeet, intervjuu küsimused jms lisatakse lisade peatükki.

Tulemused ja järeldused võivad olla ühes peatükis või eraldi peatükkidena. Uurimistulemused esitatakse tavaliselt teksti, tabelite või joonistena uurimisküsimuste kaupa. Tabelite ja joonistena

esitamise korral tuleb olulisemad tulemused tekstis lahti kirjutada. Saadud tulemusi seostatakse referatiivses osas väljatooduga. Näidatakse, kas tulemused kinnitavad ja täiendavad teooriat või mitte. Kui mitte, siis analüüsitakse erinevuse põhjuseid. Sõnastatakse autori järeldused: kas uurimisküsimused sai vastuse ja millise, kas hüpotees leidis kinnitust või mitte, milliste teadmiste, ideede või seisukohtadeni jõuti. Tulemused ja järeldused peavad põhinema läbiviidud uuringul.

7) Kokkuvõte: vastus uurimisküsimustele, sealhulgas autori hinnang

Kokkuvõte algab lõiguga sissejuhatuses käsitletud probleemi olemusest. Seejärel tuleb välja tuua oluline info eesmärkide, uurimisküsimuste ja tulemuste kohta. Selgelt peab välja tulema õpilase isiklik panus püstitatud eesmärkide täitmisel. Esitatakse järeldused, hinnangud, arvamused, ettepanekud jne ning tuuakse välja töös tehtud järelduste ja ettepanekute kasutamise võimalused ja võimalikud arendamise suunad. Tuuakse välja kõige olulisem, mida autor õppis või teada sai.

Kokkuvõttes ei tooda välja infot, mida töös eelnevalt ei esine.

8) Võõrkeelne resümee

Töö juurde lisatakse võõrkeelne kokkuvõte (1–2 lehekülge). Selle ülesandeks on anda ülevaade töö eesmärgist, käsitletavatest probleemidest, uurimismetoodikast, tulemustest, järeldustest ja tehtud ettepanekutest lugejale, kes ei valda keelt, milles töö on koostatud. Vajadusel lisatakse resümeele ka olulisemad arvanded, joonised vms. Resümeele tuleb pöörata erilist tähelepanu terminoloogilisele täpsusele, st jälgida terminite tõlkimisel nende tegelikku vastavust oskussõnadele teises keeles.

9) Kasutatud kirjandus

Kasutatud allikate loetelu peab sisaldama kõiki töö käigus kasutatud ja viidatud allikaid. Kasutatud allikate loetelu põhjal saab asjatundja otsustada, kuivõrd pädev on töö autor antud temaatikas ja kas selles ka midagi uut võib leida.

Töös esitatud tabelid, fotod, joonised ja illustratsioonid peavad olema nummerdatud ja allkirjastatud, nende autor ja asukoht kas foto, joonise või illustratsiooni juures või allikate loetelus viidatud.

Viitamisel teiste autorite loomingule kasutatakse APA-viitamisladi. Kasutatud allikate loetelus peavad olema ainult töös kasutatud teosed.

10) Lisad: küsimustikud, tabelid ja joonised, mõõtmis- ja vaatlusprotokollid, intervjuud jms

Lisadesse paigutatakse suuremahuline materjal, näiteks küsimustikud, tabelid ja joonised, mõõtmis- ja vaatlusprotokollid, intervjuud jms. Lisad nummerdatakse ja pealkirjastatakse.

3.2 Praktilise töö kirjaliku osa ülesehitus

1) Tiitelleht, pealkiri

Uurimistöö tiitellehel on järgmised andmed:

- õppeasutuse täielik nimetus;
- töö pealkiri;
- töö liik;
- koostaja ees- ja perekonnanimi ning klass;
- juhendaja ees- ja perekonnanimi;
- töö valmimise koht ja aasta

2) Autorideklaratsioon

Tiitellehe pöördel on autorideklaratsioon. See on töö autori allkirjaga kinnitus, et töö on tehtud iseseisvalt, seda ei ole varem esitatud ning teiste autorite poolt loodud materjalidele on autor oma töös viidanud.

3) Sisukord

Sisukord annab ülevaate töö ülesehitusest, sisaldab kõikide peatükkide ja alapeatükkide täpse pealkirja ja vastava lehekülje numbri.

4) Sissejuhatus

Sissejuhatuses põhjendab autor teema valikut. Põhjenduse parimaks viisiks on sisuline argumentatsioon, mitte kellegi kolmanda arvamusele apelleerimine. Teema valiku põhjendusest tuleneb laialdasemat huvi pakkuv probleem ehk miks on vaja antud praktilist tööd ja miks see on aktuaalne. Esitatakse lühidalt, mis on uuritava teema kohta teada, mida on varem uuritud. Sõnastatakse töö eesmärk: millist lahendust soovitakse luua. Eesmärk peab olema töö raames saavutatav. Sõnastatakse töö etapid, selgitatakse töö ülesehitust ja meetodikat.

5) Refereeriv teaduslikel allikatel põhinev osa (ajaloolised ja tänapäevased lähtekohad, eelnev teema käsitus ajaloos ja valitud valdkonnas)

Töö refereerivas osas seletatakse lahti teema mõistmiseks vajalikud mõisted. Selgitatakse ajaloolist tausta, kui see on käesoleva teema puhul oluline. Antakse ülevaade olulisematest varasematest uurimustest ja nende tulemustest. Refereeriv osa tehakse enne praktilise osa teostamist, sest see loob vajaliku taustainformatsiooni praktilisele osale. Refereeriv osa toetub teiste autorite töödele ja seetõttu on selles oluline korrektne viitamine.

6) Tööprotsess

Praktilise töö kirjelduses tuuakse välja töö teostamise tehnikad ning kirjeldatakse vajalikud materjalid ja nende valiku protsess. Samuti kirjeldatakse töö valmimise etapid koos probleemide ja lahendustega.

7) Kokkuvõte

Kokkuvõte algab lõiguga sissejuhatuses käsitletud probleemi olemusest. Jätkub enesekriitilise kokkuvõttega töö protsessist. Selgelt peab välja tulema õpilase isiklik panus püstitatud eesmärkide täitmisel. Samuti antakse hinnang oma töö tulemusele ja töö praktilisele/ kunstilisele väärtusele.

Kokkuvõttes ei tooda välja infot, mida töös eelnevalt ei esine.

8) Kokkuvõte võõrkeeles

Töö juurde lisatakse võõrkeelne kokkuvõte (1–2 lehekülge). Selle ülesandeks on anda ülevaade töö eesmärgist, käsitletavatest probleemidest, uurimismetoodikast, tulemustest, järeldustest ja tehtud ettepanekutest lugejale, kes ei valda keelt, milles töö on koostatud. Vajadusel lisatakse resümeele ka olulisemad arvandmed, joonised vms. Resümeele tuleks pöörata erilist tähelepanu terminoloogilisele täpsusele, st jälgida terminite tõlkimisel nende tegelikku vastavust oskussõnadele teises keeles.

9) Kasutatud kirjandus

Kasutatud allikate loetelu peab sisaldama kõiki töö käigus kasutatud ja viidatud allikaid. Kasutatud allikate loetelu põhjal saab asjatundja otsustada, kuivõrd pädev on töö autor antud temaatikas ja kas selles ka midagi uut võib leida.

Töös esitatud tabelid, fotod, joonised ja illustratsioonid peavad olema nummerdatud ja allkirjastatud, nende autor ja asukoht kas foto, joonise või illustratsiooni juures või allikate loetelus viidatud. Viitamisel teiste autorite loomingule kasutatakse levinud APA-viitamisaadi. Kasutatud allikate loetelus peavad olema ainult töös kasutatud teosed.

10) Lisad: fotod, video vm

Lisadesse paigutatakse suuremahuline materjal, näiteks, töö praktilise osa tulemuse fotod. Lisad nummerdatakse ja pealkirjastatakse.

3.3 Õpilasfirma aruande ülesehitus

1) Tiitelleht, pealkiri

Uurimistöö tiitellehel on järgmised andmed:

- õppeasutuse täielik nimetus;
- töö pealkiri;
- töö liik;
- koostaja ees- ja perekonnanimi ning klass;
- juhendaja ees- ja perekonnanimi;
- töö valmimise koht ja aasta

2) Autorideklaratsioon

Tiitellehe pöördel on autorideklaratsioon. See on töö autori allkirjaga kinnitus, et töö on tehtud iseseisvalt, seda ei ole varem esitatud ning teiste autorite poolt loodud materjalidele on autor oma töös viidanud.

3) Sisukord

Sisukord annab ülevaate töö ülesehitusest, sisaldab kõikide peatükkide ja alapeatükkide täpse pealkirja ja vastava lehekülje numbri.

- 4) Lühikokkuvõte: õpilasfirma nimi, missioon, toote või teenuse lühikirjeldus, kokkuvõte finantstegevusest, üldhinnang õpilasfirma tegevusele
- 5) Ülevaade õpilasfirmast: äriidee, tekkimine, äriidee leidmine, praegune olukord, õpilasfirma strateegia ja eesmärgid, millisele probleemile pakub õpilasfirma lahendust
- 6) Toode või teenus: toodete või teenuste kirjeldus, omadused ja neist saadav kasu või kasumlikkus, hinnakujundus ja tootearendus, innovaatiline või uudne lähenemine
- 7) Õpilasfirma tegevus: tegevusplaan, tootmisplaan, finantsplaan; toote omahind, tasuvus, vajalikud ressursid, tegevuse kirjeldus
- 8) Turg ja turundus: turu kirjeldus, konkurentsianalüüs, vajaduste selgitamine ja turundusstrateegia, turu võimalused, toote unikaalsus
- 9) Müük ja reklaam: õpilasfirma reklaam ja turundustegevus, müügistrateegia, müügieesmärgid, müügitegevus ja käive
- 10) Juhtimine: organisatsiooni struktuur ja ülesannete jaotus struktuuris, personalivajadus, meeskonna suutlikkus strateegia elluviimisel, õpikogemus meeskonnana, suhtlemine huvigruppide ja partneritega, koostöö juhendajaga
- 11) Finantstegevus: õpilasfirma lõpetamise informatsioon, tulude jaotus, algkapitali vajadus ja selle kasutamine, aktsiakapital ja selle jaotus
- 12) Õpilasfirma potentsiaal pärisfirmana: tulevikupotentsiaal, investeringute saamise tõenäosus, tulevikuplaanid, jätkusuutlikkus
- 13) Kokkuvõte õpilasfirma rahalisest seisust: kokkuvõte ja seos äriplaaniga, kasumiaruanne ja bilanss
- 14) Kokkuvõte võõrkeeles

Töö juurde lisatakse võõrkeelne kokkuvõte (1–2 lehekülge). Selle ülesandeks on anda ülevaade firma missioonist, toote või teenustest, kokkuvõte finantstegevusest, üldhinnang õpilasfirma tegevusele lugejale, kes ei valda keelt, milles töö on koostatud. Vajadusel lisatakse resümeele ka olulisemad arvanded, joonised vms. Resümeele tuleks pöörata erilist tähelepanu terminoloogilisele täpsusele, st jälgida terminite tõlkimisel nende tegelikku vastavust oskussõnadele teises keeles.

15) Kasutatud kirjandus

Kasutatud allikate loetelu peab sisaldama kõiki töö käigus kasutatud ja viidatud allikaid. Kasutatud allikate loetelu põhjal saab asjatundja otsustada, kuivõrd pädev on töö autor antud temaatikas ja kas selles ka midagi uut võib leida.

Töös esitatud tabelid, fotod, joonised ja illustratsioonid peavad olema nummerdatud ja

allkirjastatud, nende autor ja asukoht kas foto, joonise või illustratsiooni juures või allikate loetelus viidatud.

Viitamisel teiste autorite loomingule kasutatakse levinud APA-viitamislaidi. Kasutatud allikate loetelus peavad olema ainult töös kasutatud teosed.

16) Lisad: fotod, video vm

Lisadesse paigutatakse suuremahuline materjal, näiteks, töö praktilise osa tulemuse fotod. Lisad nummerdatakse ja pealkirjastatakse.

4. Nõuded töö vormistamisele

(1) Uurimistöö peab olema vormistatud korrektses keeles ja vastavalt vormistamise nõuetele.

(2) Uurimistöö esitatakse PDF-failina juhendajale, kes esitab uurimistöö selleks loodud digitaalsesse kausta.

(3) Töö vormistamine arvutiga:

- 1) Tekst trükitakse reavahega 1,5. Tekst joondatakse nii vasaku kui ka parempoolse serva järgi (rööpselt). Lehekülje vasakusse serva jäetakse 3 cm, paremasse serva 2 cm, üla- ja alaserva 2 cm laiune veeris ehk vaba ruum.
- 2) **Trükikiri** on Times New Roman, tähesuurus 12 punkti. Joonealuse viite tähesuurus on 10 pt. Tekstilõigud eraldatakse nii, et enne ja pärast lõiku on 6 pt. Taandrida ei jäeta.
- 3) Tiitellehel on kirja suurus 14 punkti, töö pealkiri 20 punkti.
- 4) **Pealkirjad** vormistatakse:
 - peatüki pealkiri (Heading 1): 16 pt, bold, algab alati uuel lehelt, pealkirja ette jäetakse 3 tühja rida, pärast 12 pt;
 - alapeatüki pealkiri (Heading 2) 14 pt, bold, enne lõiku 24 pt ja pärast lõiku 12 pt; - alapeatüki pealkiri (Heading 3) 12 pt, bold, enne lõiku 18 pt ja pärast lõiku 12 pt
- 5) Kõikide töö iseseisvate osade: sissejuhatuse, kokkuvõtte, kasutatud allikate, lisade ja resümee pealkirjad vormistatakse esimese astme (Heading 1) pealkirjadena, kuid ei nummerdata. Nummerdatakse vaid töö põhiosa peatükid. Sõnu pealkirjades ei poolitata. Lühendite kasutamine ei ole soovitatav.
- 6) Pealkiri paigutatakse lehe vasakusse serva. Kõiki peatükke ja töö iseseisvaid struktuuriüksusi (sisukord, sissejuhatus, kokkuvõte, allikate loetelu jne) alustatakse töös uuel lehelt. Kui pealkirjaga samale leheküljele mahub ainult üks rida järgnevat teksti, tuleks alustada uuel lehelt.
- 7) **Lisad** nummerdatakse iseseisvalt ja pealkirjastatakse, fotod allkirjastatakse (kes või mis on fotol, millal ja kelle poolt jäädvustatud, kelle omanduses on originaal jms).
- 8) Lisadele tuleb põhitekstis viidata. Kõik leheküljed alates tiitellehest kuni lisadeni saavad leheküljenumbri. Numeratsioon paigutatakse lehekülje alla keskele. Tiitellehele lehekülje numbrit ei kirjutata.

(4) Viitamine:

- 1) Töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjandusest ja mujalt pärinevad tsitaadid, arvandmed, valemid jms tuleb varustada viidetega.
- 2) Uurimistöös tuleb kasutada nii tekstisisest viitamist, kui ka koostada kasutatud allikate nimekiri töö lõpus.
- 3) Viidete vormistamisel kehtib reegel, et viitamissüsteem peab kogu uurimistöö ulatuses olema ühtne. Kõik kasutatud allikate loetelus esitatud materjalid peavad olema töös viidatud. Viidata tuleb ka teiste autorite fotodele ja illustratsioonidele. Viitamise korrektset vormistamist kontrollib uurimistöö juhendaja.
- 4) Tekstisisene viitamise puhul tuleb teiste autorite seisukohti või uurimisandmeid esitada tekstis kas tsitaatidena või refereeringutena. Tsitaat peab kõigis oma osades vastama originaaltekstile ja esitatakse jutumärkides. Viide järgneb kohe pärast tsitaati lõpetavaid

jutumärke. Kui tsiteeritav seisukoht on liiga pikk või kõik samas lauses esitatu ei ole oluline käesoleva töö seisukohalt, võib tsitaati lühendada. Tsitaadis lause algusest, keskelt või lõpust ärajäänud osa tähistatakse järgmiselt: [– –]. Tsitaadis ei ole lubatud liita üheks lauseks mitmest kohast võetud lausekatkendeid. Iga eraldi seisev lauseosa tuleb varustada omaette jutumärkidega ja viitega originaalile. Tsiteerimine on lubatud ainult siis, kui on oluline allika sõna-sõnalt edastada (näiteks, termini seletus). Teistel juhtudel tuleks teksti refereerida.

5) Vabaduse kool kasutab APA-7 viitamissüsteemi.

Tekstisisesest viitamist on kahte tüüpi. Ühe puhul autori nimi ja ilmunisaasta kirjutatakse sulgudes, teise puhul kirjutatakse sulgudes ainult ilmunisaasta. Täpsemad juhised on kättesaadavad APA-7 süsteemi kodulehel: <https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references>

Autor	Nimi ja aasta sulgudes	Aasta sulgudes
Üks autor	(Socrates, 2018)	Socrates (2018)
Kaks autorit	(Socrates & Aristoteles, 2018)	Socrates & Aristoteles (2018)
Kolm ja rohkem autorit	(Socrates et al., 2019)	Socrates et al. (2019)

- 1) Tekstisisesed viited kirjutatakse lause sisse, mitte punkti järele.
- 2) Juhul kui allika avaldamise kuupäev puudub, kirjutatakse tekstisiseses viites aasta asemel "kuupäev puudub".
- 3) Juhul kui autori nimi puudub, kirjutatakse tekstisiseses viites autori asemel allika pealkiri. Näiteks: (Isikuandmete kaitse seadus, 2019)
- 4) Kasutatud allikate loetelu koostatakse töö lõpus. Viited on loetelus tähestikku järjekorras.

5. Töö retsenseerimine

- (1) Kõik uurimistööd retsenseeritakse. Retsensiooni põhiülesanne on välja tuua uurimistöö tugevad ja nõrgad küljed.
- (2) Retsensendiks võib olla oma kooli õpetaja või ainespetsialist väljastpoolt kooli.
- (3) Retsensioonis antakse hinnang töö ülesehitusele, sisule ja vormistamisele (pikkus umbes 1 lehekülg). Hinnanguid põhjendatakse tööst toodud näidetega.
- (4) Retsensioon esitatakse komisjonile kirjalikult hiljemalt kaks päeva enne töö kaitsmist. See edastatakse uurimistöö autorile ja autor tutvub retsensiooniga enne kaitsmist.

6. Töö kaitsmine

- (1) Enne töö kaitsmist peab õpilane läbima uurimistöö aluste kursused ning osalema töö eelkaitsmisel, mis toimub kooli poolt määratud päeval. Lisaks peab juhendaja töö kontrollima ja kinnitama, et see kaitsmisele lubada
- (2) Kaitsmisel tutvustab autor oma tööd ning vastab retsensioonis esitatud ning kaitsmise käigus tekkinud küsimustele. Igale õpilasele on kaitsmiseks ette nähtud 20 minutit (kaitsekõne pikkus 10 min ja küsimustele vastamine 10 min), misjärel otsustab komisjon uurimistöö hinde.

7. Uurimistöö kavand

Uurimistöö kavand

Õpilase nimi
Töö ideed ja mõtted
Uurimistöö eesmärk
Uurimisküsimus(ed) ja/ või hüpotees, meetod
Kirjaliku osa ülesehitus
Uurimistöö tegemiseks vajalikud tegevused (näiteks materjalide hankimine, raamatukogu külastamine, intervjuueeritavate leidmine jne)
Esialgne leitud teemakohane kirjandus

8. Õpilase ja juhendaja vaheline uurimistöö protokoll

Kohtumise aeg:

Koht:

Osalejad:

Otsustati:

Uurimistöö vorm on:

/õpilasuurimus, praktiline töö või õpilasfirma/

Töö algne pealkiri (õpilasfirma puhul firma nimi) on:

Uurimistöö või loomingulise töö eesmärk (õpilasfirma toode või teenus) on:

Uurimistöö või loomingulise töö läbiviimise meetod (õpilasfirma rollide jaotus) on:

Valim on (kui on):

Uurimistöö ülesehitus on:

Kasutatav kirjandus:

Töö valmimise ajakava:

Õpilase allkiri

Juhendaja allkiri

9. Uurimistöö esileht

Tallinna Tõnismäe Riigigümnaasium Vabaduse Kool

Teema

(töö liik: uurimistöö, praktiline töö või õpilasfirma)

Juhendaja /nimi/

Õpilane /nimi/

Tallinn 202_

10. Autorideklaratsiooni näidis

AUTORIDEKLARATSIOON

Kinnitan, et olen koostanud uurimistöö iseseisvalt, seda ei ole varem esitatud ning olen oma uurimuses kasutatud teiste autorite töödele, seisukohtadele, andmetele ja muudele materjalidele lisanud allikaviite.

11. Retsensiooni näidis

RETSENSIOON UURIMISTÖÖLE

/Vabaduse Kooli uurimistöö hindamisjuhendi põhjal/

kuupäev

Töö autor:

Töö pealkiri:

Juhendaja:

Retsensent:

1. Teema ja uurimisprobleem (õpilasuurimus). Teema ja lähteülesanne (praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
2. Töö struktuur ja ülesehitus (õpilasuurimus). Töö teostuse plaan ja tehnoloogia (praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
3. Teoreetiline osa (õpilasuurimus). Ülevaade ja taustainfo töö kohta (praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
4. Kasutatud kirjandus ja allikad (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
5. Mõistete kasutamine (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
6. Uurimismeetod (õpilasuurimus). Tehnoloogilised meetodid ja vahendid (praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
7. Autori kirjeldus- ja analüüsioskus ning järeldused (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
8. Töö vormistamine (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
9. Lisade ajakohasus ja vormistus (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:
10. Ortograafiline teostus ja keelekasutus (õpilasuurimus, praktiline töö)
Kommentaar ja punktid:

Küsimused töö autorile:

Allkiri

12. Isikuandmete töötlemise nõusoleku vorm

Mina (nimi ja perekonnanimi) annan Vabaduse kooli õpilasele (nimi ja perekonnanimi) loa kasutada minu isiklike andmeid (taustainfo ja vastused küsimustele) enda uurimistöös üldistatud kujul (nime mainimata).

Olen teadlik, et andmeid kogutakse ja kasutatakse vaid konkreetse uurimistöö (uurimistöö pealkiri) raames ning kustutatakse pärast töö kaitsmist.

Ligipääs andmetele on ainult töö autoril ning tema juhendajal.

Intervjuu läbiviimise koht.....

Kuupäev.....

Uurimistöö autor

(nimi ja allkiri)

Respondent

(nimi ja allkiri)

13. Uurimistöö hindamisjuhend

40% hindest (40 punkti) põhineb retsensendi kirjaliku töö hinnangul, 20% juhendaja hinnangul, 20% töö kaitsmisel, 10% eelkaitsmisel ning 10% moodustab kohustuslike tööde tähtaegadest kinnipidamine töö protsessi jooksul.

13.1 Kirjaliku töö hindamisjuhend (hindab retsensent)

1. Teema ja uurimisprobleem (õpilasuuring). Teema ja lähteülesanne (praktiline töö)

5	4	3	2	1
Teema on aktuaalne, lähenemine uudne ja õpilasele jõukohane. Õpilane on arvestanud teema valikul oma huve ja võimeid ning see võimaldab uut õppida ja kogeda. Töö eesmärk on konkreetne ja selgelt sõnastatud. Pealkiri on täpne ja informatiivne.	Teema valik vastab suurel määral nõuetele, on põhjendatud ja jõukohane. Õpilane on arvestanud teema valikul oma huve ja võimeid ning see võimaldab uut õppida ja kogeda. Esineb üksikuid puudujääke töö eesmärgi kirjelduses või sõnastuses. Pealkiri vastab üldiselt töö sisule.	Esineb puudujääke teema valiku aktuaalsuses ja/ või originaalsuses, kuid teema on õpilasele jõukohane. Õpilane on arvestanud teema valikul oma huve ja võimeid. Töö eesmärk ja ülesanne on selgesti määratlemata ja/ või pinnapealne. Pealkiri ei ole informatiivne.	Teemal puudub aktuaalsus ja autoripoolne originaalne lähenemismurk. Õpilase huvi ja põhjendus teema valiku kohta on puudulik. Puudub selge eesmärk, tekst on laialivalgus ja/ või õpilane on kasutanud tekstiroboti poolt koostatud teksti. Töö pealkiri ei vasta sisule.	Õpilane on esitanud teise autori loomingut enda omana sellele viitamata.

2. Töö struktuur ja ülesehitus (õpilasuurimus). Töö teostuse plaan ja tehnoloogia (praktiline töö)

5	4	3	2	1
Töö ülesehitus/ teostuse plaan on loogiliselt järjestatud, proportsioonis ja hästi jälgitav. Töö teostamise protsess on läbimõeldud ja terviklik ning vastab uurimisprobleemile/ lähteülesandele.	Töö ülesehituses/ teostuse plaanis ei ole mõni osa teiste suhtes proportsioonis, on kas liiga lühike või pikk. Töö ülesehitus/ teostuse plaan lähtub uurimisprobleemist/ lähteülesandest, kuid pealkirjades ja/ või sidusus esineb mõningaid ebatäpsusi.	Töö ülesehituses/ teostuse plaanis esineb ebaloogilisust. Sidusus uurimisprobleemi/ lähteülesandega jääb nõrgaks ja/ või on terviklikult viimistlemata.	Töö ülesehitus/ teostuse plaan on lohakalt koostatud, ebatäpne ja/ või õpilane on kasutanud tekstiroboti poolt koostatud teksti.	Õpilane on esitanud teise autori loomingut enda omana sellele viitamata.

3. Teoreetiline osa (õpilasuurimus). Ülevaade ja taustainfo töö kohta (praktiline töö)

5	4	3	2	1
Õpilane on põhjalikult tutvunud teemakohase kirjanduse, eelnevate uuringute, seisukohtade, kogemuste ja/ või oskustega ning annab oma uurimuse/ praktilise töö jaoks lugejale vajaliku ülevaate. Õpilane toob asjakohaseid näiteid	Õpilane on tutvunud teemakohaste uuringute, seisukohtade, kogemuste ja/ või oskustega, need sobivad konteksti, kuid allikate käsitlemine ja seostamine oma töö ja seisukohtadega jääb kohati pinnapealseks või autori	Teoreetilises osas/ ülevaates esinevad puudujäägid: teemakohase kirjandusega tutvumine, eelnevate uuringute, seisukohtade, kogemuste ja/ või oskuste väljatoomine ei ole piisav. Teiste autorite tekstid on õpilase	Teoreetiline osa/ ülevaade on nõrk, seosed eelneva ja õpilase käsitletava vahel ei ole asjakohased, puuduvad ja/ või õpilane on kasutanud tekstiroboti poolt koostatud teksti.	Õpilane on esitanud teise autori loomingut enda omana sellele viitamata.

teistelt autoritelt ja seostab oma mõtteid teiste autorite seisukohtadega.	mõtted ei ole väga selgelt esitletud.	kommentaari deta.		
--	---------------------------------------	-------------------	--	--

4. Kasutatud kirjandus ja allikad (õpilasuurimus, praktiline töö)

5	4	3	2	1
Allikate kasutamine on mitmekülgne (paberandjal, veebiallikad), allikad on teaduslikud, usaldusväärsed ja nende valik põhjendatud.	Kasutatud on erinevaid allikaid, kuid kõik töös kasutatud allikad ei ole usaldusväärsed ja/ või teaduslikud.	Kasutatud on samalaadseid allikaid, mis ei anna piisavat ülevaadet ja sisukust. Kõik töös kasutatud allikad ei ole usaldusväärsed ja/ või teaduslikud.	Kasutatud allikate valik on puudulik: allikaid ei ole piisavalt, ei ole leidnud kasutust, ei ole usaldusväärsed ja/ või olulised.	Allikana on kasutatud tekstirobotit.

5. Töö keel ja mõistete kasutamine (õpilasuurimus, praktiline töö)

5	4	3	2	1
Töö keel on rangelt teaduslik, sõnastus korrektne ja loogiline ning vastab kasutatava keele ortograafiale. Sõnavara on	Keelekasutus on teaduslik, esineb mõningaid keele- ja stiilivigu. Tekst on hästi jälgitav ja vastab üldiselt	Keelekasutuses esineb kõnekeelt ning korduvaid keele-, stiili- ning hooletusvigu.	Keele stiil ei vasta teadusteksti nõuetele. Töös on palju keelevigu. Vajalikud mõisted on välja	Keelekasutus on arusaamatu, kohmakas, kõnekeeles ja/ või on kasutatud tekstirobotit.

mitmekesine, puuduvad sõnakordused. Väljenduslaad on lihtne ja selge ning tekst sidus. Mõisted on teaduslikult korrektsed, lahti seletatud ja nende kasutamine on töös läbivalt ühtlane.	nõuetele. Mõistete kasutus on teaduslik, kuid võib esineda üksikuid ebatäpsusi.	Mõistete kasutus on teaduslik, kuid esineb korduvaid vigu ja/ või nende kasutamine ei ole läbivalt ühesugune.	toomata ja seletamata ja/ või nende lahthetamisel esineb olulisi sisulisi vigu.	Toodud mõisteid tegelikkuses ei eksisteeri.
---	---	--	--	--

6. Uurimismeetod (õpilasuurimus). Tehnoloogilised meetodid ja vahendid (praktiline töö)

5	4	3	2	1
Meetod on teema uurimiseks/ ülesande teostamiseks sobiv: asjatundlik, kirjeldatud ja põhjendatud. Andmed ja materjalid on piisavad töö teostamiseks ja järelduste tegemiseks.	Meetod on sobiv, kuid selle valik ei ole piisavalt kirjeldatud ja põhjendatud või esineb muid väiksemaid puudujääke.	Meetod ei ole kõige sobivam ja võimaldab ülesannet teha vaid osaliselt, mistõttu on puudujäägid töö põhjendustes ja usaldusväärsuses tulemustes/ teostuses ja korrektuses viimistluses.	Meetodi valiku sobivus on kaheldav: uurimismeetod ei ole kirjeldatud ja põhjendatud/ tehnoloogilised meetodid ja vahendid ei ole töö teostamiseks sobivad.	Andmed puuduvad/ töö teostus on lohakas ja ebakorrektn.

7. Autori kirjeldus- ja analüüsisioskus ning järeldused (õpilasuurimus, praktiline töö)

5	4	3	2	1
Õpilane näitab väga head analüüsisivõimet, protsess ja tulemused on asjakohaselt kommenteeritud ning seostatud teoreetiliste lähtekohtadega. Õpilane on andnud oma tööle põhjendatud hinnangu.	Protsess ja tulemused on kirjeldatud, kuid õpilase analüüs jääb pisut pealiskaudseks: kõik järeldused ei ole päris asjakohased ja selged, seos teoreetiliste lähtekohtadega on osaline.	Protsess ja tulemused on osaliselt kirjeldatud ning analüüsitud, järeldused kaheldavad ja/ või piisava põhjendusega. Seos teoreetilise osaga ei ole välja toodud.	Töö on kirjeldav: analüüs, järeldused ja hinnangud oma tööle on puudulikult esitatud ja/ või on kasutanud tekstiroboti poolt koostatud teksti.	Kirjeldus ja järeldused puuduvad.

8. Töö ja lisade (tabelid, graafikud, joonised, illustreerivad materjalid jm) vormistus (õpilasuurimus, praktiline töö)

5	4	3	2	1
Vormistamine vastab täielikult uurimistöö juhendile (lk numbrid, pealkirjade ja teksti suurus, font, rea- ja lõiguvahed, joondus, veerised, astmeline sisukord jm). Viitamine on korrektne. Tabelid, graafikud, joonised, kavandid, illustratsioonid, fotod vm lisad tulenevad töö	Vormistamine vastab suurel määral juhendile, kuid esineb üksikuid ebatäpsusi vormistuses ja/ või viitamises. Enamus tabelitest, graafikutset, joonistest, kavanditest, illustratsioonidest, fotodest vm lisadest on asjakohased, materjale võiks olla pisut	Vormistamisel on järgitud üldisi vormistusnõudeid, kuid esineb korduvaid vigu vormistuses ja/ või viitamises. Tabelid, graafikud, joonised, kavandid, illustratsioonid, fotod vm lisad puuduvad osaliselt ja/ või ei ole piisavalt informatiivsed.	Töö vormistus ja viitamine on puudulik ning see mõjutab oluliselt töö kvaliteeti. Tabelid, graafikud, joonised, kavandid, illustratsioonid, fotod vm lisad on vormistatud puudulikult, informatiivsus ja ajakohasus jääb arusaamatuks.	Vormistamise nõudeid pole vähemalgi määral järgitud. Vajalik materjal puudub ja/ või vormistamise nõudeid pole vähemalgi määral järgitud.

iseloomust ja vajadusest – töös toodud materjal on põhjendatud, oluline, vastavuses töö sisuga ning nõuetekohaselt vormistatud.	vähem või rohkem ja/ või esineb väiksemaid puudujääke vormistuses või kvaliteedis.			
--	---	--	--	--

13.2 Hinnang töö kirjutamise protsessile (hindab juhendaja)

1. Koostöö juhendajaga

5	4	3	2	1
Aktiivne, omaalgatuslik ja asjatundlik kontakt ja suhtlus juhendajaga.	Kontakt juhendajaga oli hea, kuid vajas juhendajapoolset algatust.	Õpilasel oli raskusi kokkulepetest kinnipidamisega, ei hoidnud juhendajaga püsivat kontakti.	Kontakt juhendajaga oli õpilase poolt vähene (1-2 korda), aktiivne pool oli juhendaja.	Õpilane on kirjutanud töö juhendajaga konsulteerimata.

2. Graafikus püsimine

5	4	3	2	1
Õpilane oli töö planeerimisel ja teostamisel iseseisev, aktiivne ning teostas kõiki töö etappe vastavalt graafikule.	Õpilane vajas etappide planeerimisel ja teostamisel juhendaja abi, kuid tegi seda kohusetundlikult ja tulemuslikult.	Õpilasel oli raskusi graafikus püsimisega ja õigeaegse töö esitamisega. Juhendaja pidi õpilasele meelde tuletama tähtaegadest.	Õpilane ei püsinud graafikus ja esitas töö juhendajale viimasel hetkel.	Õpilane on kirjutanud töö ilma juhendajaga konsulteerimist.

3. Iseseisvus

5	4	3	2	1
Õpilane oli teema valikul ja töö teostamisel iseseisev ning pakkus aktiivselt enda ideid.	Õpilane vajas teema valikul ja töö teostamisel juhendaja abi, kuid tegutses kohusetundlikult ja tulemuslikult.	Õpilasel oli raskusi töö teema valikuga ja teostamisega. Juhendaja on pakkunud õpilasele palju ideid.	Õpilane ei olnud võimeline ise endale teema valida ja töö teostamisel vajas pidevalt juhendaja ideid ning abi.	Õpilane on kirjutanud töö ilma juhendajaga konsulteerimist.

4. Metoodiliste nõuete jälgimine

5	4	3	2	1
Töö on kirjutatud iseseisvalt, kuid võetud arvesse kõiki juhendaja metoodilisi soovitusi (kirjanduse valik, töö ülesehitus, meetodi valik, valimi representatiivsus).	Töö on kirjutatud iseseisvalt, kuid võetud arvesse peaaegu kõiki juhendaja metoodilisi soovitusi.	Juhendaja metoodilised soovitusused on töös esitatud lihtsustatud kujul.	Õpilane ei kuulnud juhendaja metoodilisi soovitusi.	Õpilane on kirjutanud töö ilma juhendajaga konsulteerimist.

13.3 Töö kaitsmine (hindab komisjon)

1. Esitluse ülesehitus ja kujundus

5	4	3	2	1
Esitus on vormistatud korrektelt nii keeleliselt, kui ka kujunduslikult. Grammatilised vead puuduvad	Keelekasutus on teaduslik, esineb mõningaid keele- ja stiilivigu. Tekst on hästi jälgitav ja vastab üldiselt nõuetele.	Keelekasutuses esineb kõnekeelt ning korduvaid keele-, stiili- ning hooletusvigu.	Keele stiil ei vasta teadusteksti nõuetele. Töös on palju keelevigu.	Keelekasutus on arusaamatu, kohmakas, kõnekeeles ja/ või on kasutatud tekstirobotit.

2. Teemas orienteerumine ja mõistmine

5	4	3	2	1
Õpilane näitab erakordselt sügavat ja põhjalikku arusaamist teemast, suudab analüüsida ja hinnata uuritava probleemi erinevaid aspekte. Oskab vastata mis tahes küsimustele, pakkuda välja uusi ideid ja uuritud teemale.	Õpilane näitab, et ta mõistab teemat põhjalikult, suudab selgitada mitte ainult põhiaspekte, vaid ka mõningaid keerulisemaid ja spetsiifilisemaid aspekte. Oskab argumenteerida oma seisukohta ja vastata keerulistele küsimustele.	Õpilane näitab, et ta mõistab teemat mõõdukalt, suudab selgitada peamisi aspekte ja mõisteid ning nende omavahelisi seoseid. Oskab vastata enamikule küsimustele, kuid vajab mõnes aspektis täiendavaid selgitusi või selgitusi.	Õpilane näitab, et ta mõistab teemat põhiliselt, suudab esitada põhimõisteid ja ideid, kuid ei suuda neid alati omavahel seostada. Oskab vastata mõnele küsimusele, kuid teadmised on puudulikud.	Õpilane ei suuda vastata enamusele küsimustele, mis on seotud teema põhiaspektidega.

3. Oskus vastata küsimustele ja argumenteerida oma seisukohti

5	4	3	2	1
Õpilane näitab silmapaistvat oskust argumenteerida oma seisukohti ja anda põhjendatud vastuseid kõikidele küsimustele. Oskab analüüsida argumente ja vastuargumente, ehitada üles loogilise arutlusahela ja toetada veenvalt oma seisukohta.	Õpilane näitab, et ta mõistab küsimusi hästi ning suudab neile täielikult ja veenvalt vastata. Oskab argumenteerida oma seisukohti, esitades loogilisi ja mõjusaid argumente, kuid vastuste veenvuse tase võib olla veidi ebastabiilne.	Õpilane suudab anda mõistlikke ja põhjendatud vastuseid küsimustele, kuid mõned aspektid või üksikasjad võivad jääda tähelepanuta. Oskab argumenteerida oma seisukohta, kuid mitte alati piisavalt selgelt või veenvalt.	Õpilane suudab anda põhilisi vastuseid küsimustele, kuid sageli ei suuda ta anda põhjalikke või täielikke vastuseid. Katsed argumenteerida oma seisukohti võivad olla ebapiisavalt veenvad või ei ole seotud küsimuse põhiaspektidega.	Õpilasel on raskusi küsimustele vastuste sõnastamisel, sageli vastab ta ebajärjekindlalt või ebapiisavalt. Ta ei suuda oma seisukohta argumentidega toetada või esitab ebaveenvaid argumente.

4. Esinemisoskus

5	4	3	2	1
Kõne tempo, selgus, esitluse näitlikustamine, kontakt kuulajatega on meeldiv ja kindel.	Õpilase esitus on meeldiv ja hästi ettevalmistatud, kuid esineb ebakindlust.	Õpilasel on esitluse iseseisval ettekandmisel raskusi, ta kannab esitluse ette kuulajate abil, toetudes suunavatele küsimustele.	Õpilasel esineb esitluse iseseisval ettekandmisel raskusi ning ta ei suuda esitlust täielikult ette kanda.	Õpilane puudub töö kaitsmisel.